

ԳՐԱԿԱՆ

Ո Ս Կ Ի Դ Ղ Ե Ա Կ Ը

Դարեր առաջ, Վանայ ծովու եզերքին՝ դղեակ մը կար։ Մեծ ու զեղեցիկ էր ան, ոսկի էին անոր պատերը, ամէն մէկ պատուհանէն լուծք մը դոմէշ կրնար առանց նեղուելու ներս մտնել։ Մշտադալար պարտէզներ, կոհակ կոհակ, կիճնէին դարաստաններէն դէպի վարերը, մինչեւ ծով, որ զմրուխտ ակի մը պէս կը շողար լեռներու ծոցին։ Պարտէզի վարդենիներուն վրայ սրտի պէս արիւնոտ ծաղիկներ կը վառէին։ Թռչունները հազար գոյնով էին հոն, կ'երգէին այնքան անուշ, կախարդելու չափ ձմեռուան վհուկը, որ հոն մտնելու չէր համարձակեր։

Բայց անոնցմէ աւելին, զեղեցիկ էր ոսկի մազերով իշխանուհին։ Անոր աչքերէն կայծակներ կը փախէին, շրթներէն նուռ կը կաթէր, իսկ մազերէն ծովի պէս լոյս կը վազէր։ Կարելի չէր ըսել թէ ամպերը ձգեր էին զինքը թէ լեռը ծնած էր զայն։ Իսկ իշխանը ցօղի մէջ լուացուած ոսկիի նման էր։ Անոր աչքերը խորունկ էին ու փայլուն, հոգիներուն վրայ զով համբոյրի մը պէս բացուող։ Պալատին մէջ անոնք չէին զգար իրենց առանձնութիւնը, որովհետեւ կը սիրէին զիրար, և ժամանակը որ ծանր է ու պահանջկոտ երջանկութեան հաշտոյն, անգոր էր իր ստուերովը կշռելու անոնց ուրախութիւնը։

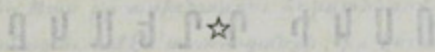
Քով քովի էին միշտ, լճակներու հայելիին դիմաց, աղբիւրներու սիրտին և ծովեզր տանող ճամբաներուն։ Զոյգ թռչուններ, շարժուն հոգիներ լլայլին կարծես այդ վայրերու խորհուրդին։ Երբ անոնց զուլինները հանդէսին ծառերու բունին՝ կամ մարդերու կուրծքին, երկնքէն կախուած չքեղ օրորանի կը վերածուէր պարտէզը։ Անոնք կը սիրէին զիրար, և սէրը սպասումն է աստուածներու խոստումին, այն հեռաւոր էակին, որ մեր ծնունդէն մինչեւ մահ կը քալէ մեր մէջէն՝ տանելու համար մեզ իրեն։ Ամէն դարնաւ կը շատնար իրենց ներսը տրոփը բնութեան մեծ ձայնին, բուխքը անպատմելի խորհուրդին, որ մտածումին մէջէն բոլոր երիտասարդ զոյգերուն անձրեւ մը ինչպէս կը ծաւալի, յօրինելու անհուն ոստայնը կեանքին, որմէ բողբոջ մը քնքուշ՝ մանկիկըն է մօրը արգանդին։

Լրացած է իններորդ ամիսը և կատարուած խոստումը աստուածներուն։ Ուրախութեան սարսուռով կը բացուին պալատին ծանր դուռները, ծառերը մարդաբխներ կը հաղնին և թռչուններու երգով կը յորդի շրջափայլը։ Մանչ մըն է եկողը, աղուոր ու անուշ, որուն օրրանին քով անոնք զիրար կը գտնեն և կը լեցուին իրարմով, իրենց մարմիններէն ալ անդին։ Այժմ անոնք կ'ուզէին մոռնալ այն ամէնը՝ որ սահող վայրկեանին բերկրանքը չունէր։

Իշխանուհին ծնունդէն առաջ, հանդերձեր էր նորածինին սատափ օրրանը։ Մետաքսները բերուած էին Արեւի երկրէն, և գոյնզգոյն դիպակները Հարաւէն, հիւսուած կարծես պարիկներու մատներով։ Իշխանը նորածինին համար պատրաստած էր երեք նոժոյգներ, ճերմակ, սև և կարմիր։ Անոնցմէ առաջինը իշխանիկը իր ուսերուն առած պիտի վազէր ծովերու վրայէն՝ և անոր պիտի չկրնար հասնիլ եօթ գլխանի հրէշը։ Երկրորդը հովերուն հետ պիտի

մրցէր, բռնելու համար եօթ պարիսպներով քաղաքի իշխանուհին, երբ այս վերջինը որսի ելլէր: Իսկ երրորդը՝ զինքը պիտի կրնար հասցնել դեռ արեւը սայր չմտած, եօթ լեռներէն անդին թառող օսկեհաւին, որուն երգը կը բուժէ տրտմութիւնն ու մահը հոգիներուն:

Երջանիկ է իշխանը եւ զուարթ իշխանուհին:

Տղան կը մեծնար, տասը զարուններ եկած ու լեցուցեր էին իր մանկութիւնը քաղցրութեամբ եւ շնորհով: Իշխանը կ'ուզէր որ իր զաւակը մարդոց ամէնէն քաջն ու իմաստունը ըլլար: Անոր համար ան իր պալատը կանչեց աշխարհի բոլոր մեծ եւ անուանի դիտունները, զպիւրներն ու ասպետները: Անոնք եկան իշխանիկին բերելու մարդերու գիտութիւնը եւ աստուածներու գաղտնիքը:

Պալատը բերուած էր Հարաւի մեծ մոզը, որուն մօրուքը մինչեւ ծունկերը կ'իջնէր եւ որուն իմաստութիւնը չունէր չափ: Ան կը խոստանար իշխանիկին սովորեցնել աստղերու թիւը, հովերուն չարժումները եւ աստուածներու իմաստութիւնը:

Հիւսիսէն եկող ասպետը կը խոստանար իշխանիկը ընել մեծագոյն նետաձիգը, որ պիտի կրնար զարնել թռչունը իր թռիչքին՝ եւ պտուղը իր անկիւնին մէջ: Անոր հարուածէն ոչ ոք պիտի կրնար բուժուիլ: Անիկա ձի նստած պիտի վազէր հովերուն հետ եւ պիտի սուրբար երկնքի երեսէն թռչող ասուպի մը նման:

Լուդորդը, Արեւելքի մեծ ծովերուն, որ կրնար իր բաղուններու թափին տակ աննձել կատաղութիւնը ալիքներուն եւ սուրալ աւելի արագ քան շանաձուկը ուկիւնին, պիտի մարզէր պայազատը, որ ան փրփուրի պէս կենար ջուրերու խորութեան վրայ եւ կոհակներու կուրծքին:

Վարդերու երկրէն կանչուած մեծ բանաստեղծը, որ գիտէր գաղտնիքը թռչուններու լեզուին եւ ծաղիկներու հմայքին, որուն քնարին տակ աստղերը բոց, եւ հոգիները թեւ ունէին, եկած էր իշխանին բերելու անմեռ կախարդանքի աստուածներու գիտութեան եւ մարդերու երազին:

Երջանիկ էր իշխանը եւ ուրախ իշխանուհին:

Տարիները յաջորդեցին տարիներու: Ծիսուեցաւ հասակը իշխանիկին, բայց կը մնար գէժքը տրտում, իղձերու կրակէն: Իրիկունները երբ սոխակը կ'երգէր պարտէզներուն մէջ եւ վարդերը արցունք կը թափէին, իշխանիկը կը դողար անձրեւահար օստի մը պէս: Անոր մօրթը տակաւ մեղրի գոյն կ'ստանար եւ աչքերուն բիւրերը ներս կը քաշուէին, աերեւներուն տակ ծուարած մանուշակի պէս: Հեռուն դղեակէն անդին, լերան կողին, աղուոր դիւղակը, կարմիր ցօղի մը պէս ինկած անտառի չուքին: Հոն էր իր սիրած աղջիկը, կակաչի մը պէս բացուած իր ցողունին:

Ամէն առտու իշխանիկը ձիով կ'ելլէր դղեակէն, եւ անոր ետեւէն լեռներու մենութեան մէջ նշխարի նման կը ծաթէր աղջիկը: Անոնք իրար համբուրեցին չազանակներու անտառին մէջ եւ ամէն անգամ փուշ մը ինկաւ անոնց շրթունքներուն մէջտեղը: Աղջիկը թեթեւ էր աշտանակի մէջ դամուած օսկի ծաղիկի պէս, իսկ իշխանիկը քաղցր ու մեղամաղձոտ, որուն սիրտէն լուսաւոր ու տաք ալիք մը կը բարձրանար, եղբրական բոցի մը պէս: Անոնք իրարու կը պատմէին այն բոլորը՝ զոր միանկութիւնը կը ներէ: Իրիկուան գէժ, երբ ծա-

ուերու տերեւները արիւն կուլային, անոնք թեւ թեւի կը դառնային մեծ պարոյրը, որ դեղին գետի մը պէս կը շրջանակէր կանաչ անտառը:

Յաճախ կը քալէին անլուսին իրիկուններով, երբ մութը երեսներուն դիմակ կը հաղցնէ, անոնցմէ որոնց պէտք ունեցանք բոլորս մեր կեանքի որոշ պահերուն: Անոնք կը քալէին թեւ թեւի, երբ բլուրներէն սեւ ճիւղ կ'անցնէր չարագուշակ բուին, պատուուող ճերմակ թուղթի մը պէս, որուն վրայ անտես գիրերով նշուած էր կարծես ճակատագիրը բոլոր անկարելի ու դժբախտ սէրերուն:

Իշխանին ծնողքը որոշեր էին իրենց զաւակին հարս բերել ծովերէն անդին ապրող թագաւորին աղջիկը, որուն համար կը պատմէին թէ աւելի զեղեցիկ էր քան կապոյտ ամպը ինկած վերջալոյսի ջուրերուն: Բայց տխուր էր իշխանիկը, ան այժմ կը շրջէր լեռներուն վրայ, անտառներուն խորը, իր սրտին մէջ բռնած սիրոյ ալիքը: Անոր մարմնին չուրջ կը ծածանի ծիրանի պատմուճանը, կարմրած կարծես արիւնովը իր մորթուած սիրոյն: Բայց ո՞վ է կրցեր պատուել ճակատագրին վարագոյրը, իջնելու համար մարդերու հսկայ տառապանքին՝ երբ անոնց հոգին ամէն օր չհատնող երդի մը պէս թրթռացեր է ինքն իրեն եւ ապրեր զգացումներու ամէնէն եղբրականն ու չմեռնողը: Աէրը թռնաւոր ծաղիկ մըն է մահուան բաժակին վրայ բացուած:

Ժամանակ մը վերջ, իշխանն ու իշխանուհին դարձանքով նկատեցին թէ ճերմակեր էին իշխանիկին մտքերը: Պատանի անոր բազուկներէն ինկած էր բնդմիշտ աղեղը եւ անոր հոգիէն՝ անվերադարձ նետերը բոլոր փափաքներուն: Անիկա աւերակն էր մայրենի սիրոյն եւ մոխրակոյտը հայրենի փառասիրութեան: Այսպէս կը վարուինք մենք յաճախ մեր ամէնէն աղուոր երազներուն հետ, խեղդելով զանոնք մեր մատներովը: Բայց առանց պատիժի ոսկին չի թափիր հոգերու ցեխին եւ երկնքի բլրեղէն շինուած քերթուածը արեւի համբոյրին:

Իշխանիկը չէր ուզեր այլեւս ապրիլ, քանի որ չէր կրնար իր կողքին ունենալ այն էակը՝ զոր երազեր էր ու սիրեր: Վերջապէս զգալով որ մահը մօտեցած է, փոքրիկ դերեզման մը փորել տուաւ զդեակին պատին տակ եւ հրամայեց ամէնէն ճարտար քանդակագործին որ սեւ մարմարով շինէ արձանը անոր՝ զոր այնքան սիրած էր: Եւ երբ մեռաւ իշխանիկը, ուզեց որ իր սիրածին արձանը դնեն իր գերեզմանին՝ որպէսզի անոր ոտքերը յաւիտենապէս հանդչին իր սիրտին վրայ:

Ո՞վ բոլոր դարերու մեծ սիրողներ, զուք մահուան կը դառնաք երբ ձեր սիրտը, մեծ փորձէն վերջ, կը պարպուի իր ստաշխէն ու երկնատուր բոյրը փնտռելէ, գտնելէ յուսահատ մարտերու պարտէզէն կը հեռանաք գլխիկոր: Ու մեծ պատարագէն վերջ, անթիւթար գիշերին մէջ կը հաւատաք թէ սիրոյ աստուած մը երկնքի դուռները պիտի բանայ ձեր աչքերուն: Ո՞ր սիրողը չմորթեց իր տարփանքի աղանձին եւ անոր արիւնոտ վերադարձը չսպասեց: Ո՞վ ճակատագիր բոլոր մեծ ու խորունկ սէրերուն:

ՀՈՒՐԾԱՄ